

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра фіскального адміністрування

Затверджено

Науково-методична рада Університету

від «21» 09 2023 № 1

Голова НМР  І.І.ШЕМЕЛИНЕЦЬ

Робоча програма
навчальної дисципліни
«ЕТИКА ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ»
для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
(денної форми навчання)
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійна програма «Міжнародне оподаткування»
Статус дисципліни: вибіркова

Робоча програма навчальної дисципліни «Етика державного службовця» складена на основі освітньо-професійної програми «Міжнародне оподаткування» другого (магістерського) рівня, галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності «Облік і оподаткування», затвердженої Вченою радою Університету від 30.03.2023 р. протокол № 9.

Укладачі:



С. Лекарь, д.ю.н., професор, професор кафедри фіскального адміністрування

К. Риженкова, ст. викладач кафедри фіскального адміністрування

Гарант освітньої програми



С. Лекарь

Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто та схвалено кафедрою фіскального адміністрування від «11» вересня 2023 № 2.

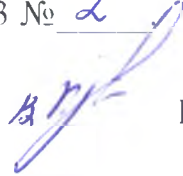
Завідувач кафедри



О. Іванишина, к.е.н., доцент

Розглянуто і схвалено вченою радою факультету податкової справи, обліку та аудиту, «12» вересня 2023 № 2.

Голова вченої ради факультету податкової справи, обліку та аудиту



В. Красевський

Завідувач навчально-методичного відділу



І. Качур

Ресстраційний № _____

ЗМІСТ

| | |
|---|----|
| 1 ПЕРЕДМОВА..... | 4 |
| 2 ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ..... | 5 |
| 2.1. КОМПЕТЕНТНОСТІ І РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ..... | 5 |
| 2.2. ПРЕРЕКВІЗИТИ ТА ПОСТРЕКВІЗИТИ..... | 6 |
| 2.3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ..... | 6 |
| 2.4. РЕЙТИНГ-ПЛАН | 7 |
| 2.5. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ..... | 9 |
| 3 ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ..... | 10 |
| 4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... | 16 |
| 5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ..... | 18 |
| 6. ФОРМИ ТА ПИТАННЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ..... | 19 |
| 7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА..... | 23 |

1. ПЕРЕДМОВА

Проблеми формування моральної свідомості сучасного державного службовця, його соціальної відповідальності є найбільш актуальними питаннями для сьогодення. Державна служба відноситься до певних людських занять, де моральність і духовність передують професійній майстерності. Професійна етика державного службовця повинна сприяти усвідомленому сприйняттю молодими держслужбовцями загальнолюдських та професійних моральних цінностей, сприяти вихованню доброчесної установки, що затверджує в людині повагу до закону, прав особистості, чесності, відповідальності та несприйняття аморальної альтернативи.

Управлінська етика являє собою своєрідну «техніку» моральної безпеки як для самого майбутнього державного службовця, так і для тих, з ким йому доведеться мати справу в подальшому. Вирішення саме цих проблем і є основним завданням навчальної дисципліни. Дисципліна «Етика державного службовця» є складовою циклу професійно-практичної підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) освітнього рівня спеціальності «Міжнародне оподаткування».

Метою викладання навчальної дисципліни є залучення до фундаментальних професійних моральних цінностей, перетворення їх у стійкі переконання і мотиви поведінки, пробудження почуття відповідальності за самовдосконалення, формування уміння орієнтуватися у світі людських відносин і з позицій гуманізму; формування моральної свідомості майбутніх державних службовців.

Завдання навчальної дисципліни:

- ставлення професійної групи і кожного спеціаліста до суспільства в цілому, його інтересів;
- визначення моральних якостей особистості представника державної служби, які забезпечуватимуть найкраще виконання ним професійного обов'язку;
- обґрунтування професіоналізму як моральнісної якості державного службовця;
- усвідомлення специфіки моральнісних відносин кадрового корпусу державної служби і громадян, які є безпосередніми об'єктами їх професійної діяльності;
- розкриття сутності взаємовідносин всередині професійних колективів 4 органів державного управління, специфічних моральних норм, які виражають ці відносини;
- виявлення особливостей, мети, завдань та методів професійного етичного навчання державно-управлінського персоналу.

Методи та форми навчання. Методи, які використовуються при викладанні навчальної дисципліни «Етика державного службовця»: словесні (лекція, семінари, бесіда, розповідь); наочні (ілюстрація, демонстрація, презентація); семінарські заняття (навчальні дискусії, розв'язування кросвордів, ситуаційних завдань, презентація досліджень); робота з навчально-методичною літературою; самостійне навчання (індивідуальна робота, робота в групах, тестування).

При викладанні навчальної дисципліни «Етика державного службовця» застосовуються наступні форми навчання: лекція-дискусія, лекція, проблемна лекція, семінар (запитально-відповідальний, тестове опитування, вирішення та обговорення ситуаційних завдань, тощо)

Організація поточного та підсумкового контролю знань: поточний контроль (виконання тестових завдань, написання рефератів, ессе); модульний контроль (контрольна робота для поточного контролю знань); підсумковий контроль (диференційований залік).

2. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

| Показники | Характеристика навчальної дисципліни |
|-------------------------------|--|
| | денна форма навчання |
| Кількість кредитів ЄКТС-4 | |
| Модулів - 2 | Рік підготовки |
| Змістовних модулів-2 | 1-й |
| Загальна кількість годин- 120 | Семестр |
| | 1-й |
| | Лекції |
| | 22 год. |
| | Семінарські |
| | 18 год. |
| | Лабораторні |
| | 0 год. |
| | Самостійна робота |
| | 78 год. |
| | Індивід.-консультаційна робота: 2 год. |
| | Форма підсумкового контролю: диференційований залік |

2.1. КОМПЕТЕНТНОСТІ І РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

| Компетентності | Результати навчання |
|--|--|
| Інтегральна компетентність Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у сфері професійної діяльності з обліку, аналізу, контролю, аудиту, оподаткування або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог. | Вміти розвивати та підвищувати свій загальнокультурний і професійний рівень, самостійно освоювати нові методи роботи та знання щодо комплексного бачення сучасних проблем економіки та управління. |
| Загальні компетентності | Знати міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутні послуги з дотриманням вимог професійної етики. |
| Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. | Здійснювати публічні ділові і наукові комунікації задля вирішення комунікативних завдань державною та іноземними мовами. |
| Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). | Дотримуватися норм професійної та академічної етики, підтримувати врівноважені стосунки з членами колективу (команди), споживачами, контрагентами, контактними аудиторіями. |
| Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). | |
| Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. | |
| Спеціальні, фахові компетентності | |
| Здатність застосовувати методи і методики аналітичного забезпечення сучасних систем менеджменту з урахуванням стратегії | . |

| | |
|--|--|
| розвитку підприємства в умовах невизначеності, ризику та/або асиметричності інформації. | |
| Здатність виконувати адміністративно-управлінські функції у сфері діяльності суб'єктів господарювання, органів державного сектору. | |

2.2. ПРЕРЕКВІЗИТИ ТА ПОСТРЕКВІЗИТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.

Дана дисципліна органічно розвиває і доповнює положення навчальної дисциплін фінансово-економічного циклу «Податкова політика держави», «Протидія агресивному податковому плануванню», «Податкове адміністрування». Дисципліни, які будуть базуватись на отриманих знаннях: «Управлінські інформаційні системи обліку та оподаткування діяльності міжнародних корпорацій», «Міжнародне податкове право», «Трансфертне ціноутворення».

2.3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Етика державного службовця»

ОММ-23-1

| № п/п | Змістові модулі | Кількість годин | | | | |
|---|---|-----------------|----------------------------------|---|------------|------------------|
| | | Лекції (год.) | Семінари (практ.) заняття (год.) | Інд.-конс. робота під керівництвом викладача (год.) | СРС (год.) | Всього го (год.) |
| МОДУЛЬ I. Проблеми предмету, розвитку і функціонування професійної етики державного службовця | | | | | | |
| ЗМ I (Теми 1-4) = 1,8 залікових кредити (54 год.) | | | | | | |
| T.1 | Професійна етика: специфіка, проблематика, місце в системі етичного знання | 2 | 2 | | 8 | 12 |
| T.2 | Етика державних службовців як об'єкт наукового дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених | 2 | 2 | | 8 | 12 |
| T.3 | Еволюція моральної свідомості і професійна етика державного службовця: місія, основні принципи та норми | 4 | 2 | | 10 | 16 |
| T.4 | Специфіка формування професійної етики державного службовця | 2 | 2 | 1 | 9 | 14 |
| Всього по модулю: | | 10 | 8 | 1 | 35 | 54 |
| Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.) | | | | | | |
| МОДУЛЬ II. Етика державного службовця в Україні: моральні дилеми, конфлікти, кризові явища, світова практика та інституційне удосконалення процесу її формування | | | | | | |
| ЗМ II (Теми 5-9) = 2,2 залікових кредити (66 год.) | | | | | | |
| T.5 | Моральні дилеми та | 4 | 2 | | 9 | 15 |

| | | | | | | |
|--|--|-----------|-----------|----------|-----------|------------|
| | конфлікти в етичному полі державного службовця | | | | | |
| T.6 | Корупція в системі державної служби: морально-етичний аспект | 2 | 2 | | 8 | 12 |
| T.7 | Критика та компліменти в діловій комунікації державного службовця | 2 | 2 | 1 | 8 | 13 |
| T.8 | Основні принципи та функції адміністративної етики та етикету | 2 | 2 | | 9 | 13 |
| T.9 | Інституційні механізми підтримки та удосконалення етики державного службовця в Україні | 2 | 2 | | 9 | 13 |
| Всього по модулю: | | 12 | 10 | 1 | 43 | 66 |
| Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.) | | | | | | |
| Разом годин з курсу: | | 22 | 18 | 2 | 78 | 120 |

РЕЙТИНГ-ПЛАН

Денна форма навчання
ОММ-23-1

| Години | Тема | Форма занять та діяльності (лекція, семінар, практична робота, самостійна робота здобувача, контрольний захід, підсумкове тестування самостійна робота) | Результати навчання | Вага оцінки (кількість балів) |
|---------------------------|---|---|--|-------------------------------|
| МОДУЛЬ 1 (Т1 – Т4) | | | | |
| 2 | T.1. Професійна етика: специфіка, проблематика, місце в системі етичного знання | Лекція | Вміти розвивати та підвищувати свій загальнокультурний і професійний рівень, самостійно освоювати нові методи роботи та знання щодо комплексного бачення сучасних проблем економіки та управління. | 0 |
| 2 | | Семінарське заняття | | 3 |
| 2 | T.2. Етика державних службовців як об'єкт наукового дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених | Лекція | Знати міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутні послуги з дотриманням вимог професійної етики. | 0 |
| 2 | | Семінарське заняття | | 3 |
| 4 | T3. Еволюція моральної свідомості і професійна | Лекція | Вміти розвивати та підвищувати свій | 0 |

| | | | | |
|---------------------------|--|-------------------------------------|---|----|
| 2 | етика державного службовця: місія, основні принципи та норми | Семінарське заняття | загальнокультурний і професійний рівень, самостійно освоювати нові методи роботи та знання щодо комплексного бачення сучасних проблем економіки та управління. | 3 |
| 2 | Т.4. Специфіка формування професійної етики державного службовця | Лекція | Дотримуватися норм професійної та академічної етики, підтримувати врівноважені стосунки з членами колективу (команди), споживачами, контрагентами, контактними аудиторіями. | 0 |
| 2 | | Семінарське заняття | | 3 |
| 1 | | Індивідуально-консультаційна робота | | 4 |
| 1 | Т.1-4 | Проміжний модульний контроль 1 | | 5 |
| | Усього за модулем 1 | | | 21 |
| МОДУЛЬ 2 (Т5 – Т9) | | | | |
| 4 | Т.5. Моральні дилеми та конфлікти в етичному полі державного службовця | Лекція | Дотримуватися норм професійної та академічної етики, підтримувати врівноважені стосунки з членами колективу (команди), споживачами, контрагентами, контактними аудиторіями. | 0 |
| 2 | | Семінарське заняття | | 3 |
| 2 | Т.6. Корупція в системі державної служби: морально-етичний аспект | Лекція | Дотримуватися норм професійної та академічної етики, підтримувати врівноважені стосунки з членами колективу (команди), споживачами, контрагентами, контактними аудиторіями. | 0 |
| 2 | | Семінарське заняття | | 3 |
| 2 | Т.7. Критика та компліменти в діловій комунікації державного службовця | Лекція | Дотримуватися норм професійної та академічної етики, підтримувати врівноважені стосунки з членами колективу (команди), споживачами, контрагентами, контактними аудиторіями. | 0 |
| 2 | | Семінарське заняття | | 3 |
| 1 | | Індивідуально-консультаційна робота | | 4 |
| 2 | Т.8. Основні принципи та функції адміністративної етики та етикету | Лекція | Здійснювати публічні ділові і наукові комунікації задля вирішення комунікативних завдань державною та іноземними мовами. | 0 |
| 2 | | Семінарське заняття | | 3 |
| 2 | Т.9. Інституційні | Лекція | Здійснювати публічні | 0 |

| | | | | |
|----|---|--------------------------------|---|-----|
| 2 | механізми підтримки та удосконалення етики державного службовця в Україні | Семінарське заняття | ділові і наукові комунікації задля вирішення комунікативних завдань державною та іноземними мовами. | 3 |
| 1 | T5-9 | Проміжний модульний контроль 2 | | 5 |
| 20 | Усього за модулем 2 | | | 24 |
| | Підсумковий модульний контроль(диференційований залік) | | | 50 |
| | Комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE | | | 5 |
| | Усього за курсом | | | 100 |

2.5. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Персональні комп'ютери під час онлайн навчання.

Проектор та ноутбук під час очного навчання.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Проблеми предмету, розвитку і функціонування професійної етики державного службовця

Тема 1. Професійна етика: специфіка, проблематика, місце в системі етичного знання

План лекційного заняття

1. Професійна етика та її різновиди.
2. Етика державної служби як ціннісно-нормативний вираз професійної етики суб'єкта державного управління.
3. Еволюція поглядів політики та моралі: їх співвідношення.
4. Місце професійної етики державного службовця в системі гуманітарного знання.

План семінарського заняття

1. Професійна етика державних службовців.
2. Основні, визначальні категорії професійної етики – професійна честь і професійний обов'язок.
3. Норми законодавства про правила професійної етики публічної служби та запобігання конфлікту інтересів..

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Професійна етика зі своїм кодексом офіційних і неофіційних принципів визначає засади взаємовідносин державних службовців із громадянами, суспільством і державою, прийняття рішень, а також ставлення службовця до самого себе як до суб'єкта громади, що виконує особливі соціально значущі професійні обов'язки.
2. Характеристика понять «професійна честь» і «професійний обов'язок».

Перелік питань для самоконтролю

1. Основні аспекти професійної етики державних службовців.
2. Норми законодавства про правила професійної етики публічної служби та запобігання конфлікту інтересів.
3. Назвіть основні принципи етики державного службовця.
4. Якими якостями має володіти державний службовець задля найкращої реалізації свого професійного призначення?
5. Якими є основні етичні стандарти поведінки державного службовця в Україні?
6. Яким чином співвідносяться професіоналізм та моральність?

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6]

Допоміжна: [1-6]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-3]

Тема 2. Етика державних службовців як об'єкт наукового дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених

План лекційного заняття

1. Проблема етики державних службовців як об'єкт досліджень в працях суспільствознавців: огляд минулого.

2. Етика державних службовців як об'єкт наукового дослідження вітчизняних учених сучасної доби.
3. Здобутки зарубіжних дослідників професійної етики публічних службовців.
4. Категоріальні основи аналізу професійної етики публічних службовців.

План семінарського заняття

1. Кодифіковані правила поведінки управлінців.
2. Основні принципи та норми підвищення рівня правової освіти і правоохоронних аспектів.
3. Етичні норми, що регулюють моральне середовище при виконанні професійних обов'язків, надаючи або обмежуючи можливість ініціативи та забезпечують відкритість і прозорість діяльності державного службовця.
4. Принципи поведінки управлінців, що охоплюють законність, дбайливість, ефективність та ощадливість, прозорість, конфіденційність та вміння поводитися з інформацією, персональну відповідальність та незалежність суджень, чесність і послідовність у співпраці та професійне вдосконалення.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Принципи поведінки управлінців, що охоплюють законність, дбайливість, ефективність та ощадливість, прозорість, конфіденційність та вміння поводитися з інформацією, персональну відповідальність та незалежність суджень, чесність і послідовність у співпраці та професійне вдосконалення.
2. Основний зміст явища професійної відповідальності.

Перелік питань для самоконтролю

1. Характеристика кодифікованих правил поведінки управлінців.
2. Порівняльна характеристика принципів поведінки управлінців
3. Якими є основні етичні засади відносин державних службовців і громадян?
4. Опишіть основні принципи спілкування державних службовців з громадянами.
5. Назвіть фактори, що визначають рівень довіри громадян до влади.
6. Дайте визначення конфлікту інтересів на державній службі.

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6]

Допоміжна: [1-6]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-3]

Тема 3. Еволюція моральної свідомості і професійна етика державних службовців: місія, основні принципи та норми

План лекційного заняття

1. Моральна свідомість в структурі свідомості та самосвідомості.
2. Моральна поведінка службовця залежно від його морального розвитку.
3. Правовий (західний), класовий етос службовця та етика служіння.
4. Гендерний підхід до проблеми свідомості.
5. Неканонічний неохристиянський підхід до розуміння Добра і Зла. Дуальна свідомість і елітарне мислення як прояв в системі управління.
6. Наука Єдиного Життя про особистість як абсолютне зло та Індивідуальність як Добро.
7. Ціннісні етичні орієнтири для державних службовців в системі державної служби.

План семінарського заняття

1. Погляди на поняття моральної свідомості (Л.Кольберг, К.Гілліган, Н.Айзенберг).
2. Подолання дуальної свідомості христосвідомістю і христосрозрізненим розумом внутрішнього Христа як шлях до інтеріоризації добродійностей служіння державними службовцями.
3. Моральна свідомість і політико-гендерні реалії в сучасній Україні.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Взаємозв'язок у розвитку моральної свідомості та професійної етики: історичні віхи та доповнення один одного.
2. Питання добра і зла у формуванні моральної свідомості та професійної етики.

Перелік питань для самоконтролю

1. Проаналізуйте моральну поведінку службовця залежно від його морального розвитку.
2. Вплив суспільної моральної свідомості на професійну поведінку державного службовця.
3. Обґрунтуйте гендерні етичні стереотипи державної служби.

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6]

Допоміжна: [1-6]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-3]

Тема 4. Специфіка формування професійної етики державного службовця

План лекційного заняття

1. Чиновник та його поведінка: культурологічні, історичні, етнопсихологічні, економічні, релігійні, світоглядні, вікові особливості.
2. Методи впровадження професійної етики державного службовця: історичний досвід.
3. Політичний режим та його вплив на професійну етику державного службовця.
4. Гуманізація та дегуманізація суспільних відносин формування етики державної служби і професійної етики державного службовця.

План семінарського заняття

1. Засади професійної етики службовців і специфіки їх регулювання.
2. Призначення державного службовця та очікувані якості службовця.
3. Професійне призначення управлінців.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Порядок призначення державного службовця.
2. Професійне призначення управлінців.
3. Професійні якості держслужбовця.

Перелік питань для самоконтролю

1. Поясніть особливості реального, потенційного та уявного конфліктів інтересів.
2. Які основні засоби врегулювання конфлікту інтересів на державній службі Ви знаєте?
3. Які функції має виконувати етичний кодекс державних службовців?

4. Які вимоги, перш за все, мають, на Вашу думку, фіксуватися в етичних кодексах організацій?
5. Які механізми контролю за виконанням етичного кодексу є, на Ваш погляд, найбільш дієвими і ефективними? Обґрунтуйте свою позицію.

План індивідуально-консультативної роботи

1. Ессе на тему «Які з принципів поведінки управлінців найважливіші у професійній діяльності».

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6]

Допоміжна: [1-6]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-3]

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Етика державного службовця в Україні: моральні дилеми, конфлікти, кризові явища, світова практика та інституційне удосконалення процесу її формування

Тема 5. Моральні дилеми та конфлікти в етичному полі державного службовця

План лекційного заняття

1. Моральні дилеми та проблема морального вибору. Дилеми гуманності, гідності та доброї волі.
2. Конфлікт інтересів та його вирішення в умовах етичного вибору.
3. Види етичних конфліктів. Класифікація конфліктів, причини їх виникнення.
4. Психологічні реакції на конфліктну етичну ситуацію.

План семінарського заняття

1. Зв'язок державної служби з моральністю, етикою, моральним виглядом державного службовця.
2. Моральні норми універсальні в регулюванні суспільних відносин.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Проаналізувати принцип суспільної стратифікації залежно від моральної зрілості людини.
2. Розкрити та порівняти особливості розуміння понять професійна етика й управлінська етика України та будь якої європейської країни (на вибір).
3. Назвіть та опишіть елементи етичної інфраструктури державної служби.

Перелік питань для самоконтролю

1. Необхідність етичних та моральних характеристик держслужбовця для професійної діяльності.
2. Роль моральних норм в регулюванні суспільних відносин.
3. Порівняльна характеристика кодексів етичності України та арабських держав.
4. Український діловий етикет та нормативна база до нього.
5. Характеристика дефініцій відповідальність та обов'язок в державній службі та місцевому самоврядуванні.

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6];

Допоміжна: [1-5].

Тема 6. Корупція в системі державної служби: морально-етичний аспект

План лекційного заняття

1. Корупція як соціально-політичне явище та її вплив на державну службу.
2. Мораль і корупція. Етичні аспекти та корупційні ризики у діяльності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.
3. Корупція в системі державної служби та її деструктивний вплив на соціум.
4. Антикорупційні стратегії в демократичних суспільствах. Подолання корупції на рівні світоглядних настанов, моральних цінностей, етики поведінки громадянина та службовця.

План семінарського заняття

1. Особливості корупції в системі державної служби.
2. Психологічні, етичні, світоглядні, економічні чинники корупції в середовищі бюрократії.
3. Взаємозв'язок корупції, олігархічного монополізму і економічної відсталості країни, поляризації та бідності суспільства, депопуляції, корупції та революції і війн.
4. Державний службовець як носій антикорупційного мислення і поведінки.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Громадський контроль за дотриманням чиновниками етичних стандартів.
2. Інститут моральної репутації як засіб профілактики і протидії корупції.
3. Патріотизм і духовність в системі нівелювання корупційних ризиків в системі державної служби.

Перелік питань для самоконтролю

1. Проаналізувати вплив корупції на деградацію суспільної моралі, культури, творчої самореалізації.
2. Обґрунтувати думку корупції як чинник деформації моральної свідомості чиновників.
3. Вивчити питання щодо необхідності інституту моральної репутації як засобу профілактики корупції.
4. Навести аргументи взаємозв'язку моралі і корупції як в суспільному житті, їх особливості в системі державної служби.

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6]

Допоміжна: [1-6]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-3]

Тема 7. Критика та компліменти в діловій комунікації державного службовця

План лекційного заняття

1. Похвала як форма вдячності та підтримки державного службовця.
2. Критика в діловому спілкуванні. Види критики та її форми.
3. Види компліментів. Непрямий комплімент. Констатація факту.

4. Гендерні етичні аспекти компліментів, їх етичні межі і девіації у діловому спілкуванні державних службовців.

План семінарського зняття

1. Підкреслення незаперечних чеснот співрозмовника.
2. Правила висловлення компліментів.
3. Сприйняття критики і реакція на неї.
4. Поради щодо правил висловлення зауважень та критики.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Змодельуйте та проаналізуйте ситуацію професійного рівня із застосування компліменту «плюс-мінус»: реакція сторін.
2. Обґрунтуйте важливість гендерного аспекту у розрізі отримання або надання критичних зауважень, компліментів: відношення сторін.

Індивідуально-консультаційна робота

Теми для доповідей та ессе:

1. Конфлікт інтересів та моральна культура спілкування у сфері державного управління.
2. Етичні засади відносин державних управлінців і громадян.
3. Довіра як основоположний принцип побудови взаємин між владою та громадянами.

Перелік питань для самоконтролю

1. Етичні аспекти спілкування в умовах критики.
2. Подяка та її різновиди.
3. Подяка, соціальне очікування і межі етичних норм ділових відносин.
4. Реакція державного службовця на подяку.

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6]

Допоміжна: [1-6]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-3]

Тема 8. Основні принципи та функції адміністративної етики та етикету

План лекційного заняття

1. Основні принципи етикету: принцип гуманізму, доцільності дій, естетичної привабливості поведінки і зовнішнього вигляду працівника установи.
2. Партиципативний стиль етичної поведінки керівника.
3. Моральний вимір спілкування. Толерантність. Повага. Коректність.
4. Основні функції етикету.

План семінарського зняття

1. Підтримка адміністративної етики на організаційному рівні.
2. Підтримка адміністративної етики.
3. Підтримка адміністративної етики на особистісному рівні.
4. Моральнісна саморегуляція державних службовців.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Підтримка адміністративної етики на особистісному рівні.

2. Співвідношення професіоналізму і моралі у спілкуванні керівника і підлеглого.
3. Специфіки відкритості і прозорості у відносинах управлінців і громадян.

Перелік питань для самоконтролю

1. Організаційні заходи щодо підтримання адміністративної етики.
2. Особистісний підхід щодо підтримання адміністративної етики.
3. Характеристика моральної саморегуляції державних службовців.
4. Професіоналізм і мораль в державному управлінні.
5. Мета, завдання та доцільність професійного етичного росту управлінця.

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6]

Допоміжна: [1-6]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-3]

Тема 9. Інституційні механізми підтримки та удосконалення етики державного службовця в Україні

План лекційного заняття

1. Роль етичної інфраструктури у забезпеченні комплексного підходу до формування етичної поведінки державного службовця.
2. Вплив соціальних мереж на становлення стандартів етичної поведінки службовців.
3. Роль громадськості у дотриманні державними службовцями вимог етики державного службовця.
4. Відставка державних службовців і службові розслідування.

План семінарського зняття

1. Формування етичних знань, навичок і компетенцій державних службовців у процесі підготовки та підвищення кваліфікації.
2. Парламентські і громадські слухання як елемент контролю громадянського суспільства за дотриманням чиновниками етичних і правових норм.
3. Інституту корпоративної репутації як інструмент підвищення суспільного престижу професійного служіння чиновників і запобігання професійним деформаціям в їх діяльності.

План самостійної роботи здобувачів вищої освіти

1. Роль професійної спеціалізації у сприянні етиці державного управління.
2. Громадянське суспільство як основа етичної інфраструктури державного управління.
3. Умови підтримки державного управління та координуючі органи як складові управління етичною роботою.

Перелік питань для самоконтролю

1. Проаналізуйте чинники бюрократичних деформацій.
2. Вивчіть елементи етичної інфраструктури, їх взаємозв'язок та вплив один на одного.
3. Обґрунтуйте важливість етичного кодексу державного службовця в їх професійній діяльності.

Рекомендовані літературні джерела:

Основна: [1-6]

Допоміжна: [1-6]

Інформаційні ресурси Інтернет: [1-3]

Міжнародні видання: [1-3]

**4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати на семінарському занятті в межах 100-бальної системи оцінювання, представлено в наступних таблицях:

*Таблиця 4.1.***Розподіл балів на семінарському занятті**

| Критерії оцінювання | Кількість балів |
|---|------------------------|
| Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі дав відповіді на всі питання. При цьому використовував актуальну наукову термінологію, належним чином обґрунтовував свої думки та зробив узагальнені висновки. | 3 |
| Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який в основному розкрив зміст теоретичних питань. Проте при висвітленні деяких питань не вистачало достатньої аргументації, допускались при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки. | 2 |
| Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав фрагментарні відповіді на теоретичні питання (без аргументації й обґрунтування, підсумків), у відповідях присутні неточності та помилки, або відповідь дана лише на окремі питання. | 1 |
| Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який дав неправильну відповідь на усі теоретичні питання, допустив істотні помилки, оперував неактуальною застарілою інформацією, або відповіді на питання відсутні взагалі. | 0 |

Загальний розподіл балів, які здобувач вищої освіти може отримати в межах 100-бальної системи оцінювання, повинен включати обов'язкове комп'ютерне тестування на платформі дистанційного навчання ДПУ MOODLE (максимально до 5 балів).

Виконання самостійної роботи, як правило, оцінюється під час проведення семінарського заняття у вигляді опитування в тому числі за питаннями, які виносяться на самостійну роботу.

Формою проміжного контролю є контрольні роботи, які проводяться письмово.

*Таблиця 4.2***Розподіл балів за різні види завдань в межах контрольної роботи**

| Вид заняття | Максимальна кількість балів за виконання |
|--------------------|---|
| Теоретичні питання | 3 |
| Тестовий блок | 2 |
| Всього | 5 |

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

Індивідуальна робота здійснюється у формі есе, реферату, презентації, аналітичного огляду, підготовка тез доповідей на круглих столах, конференціях за темою індивідуального дослідницького завдання, огляд спеціальної літератури.

Таблиця 4.3.

| Кількість балів | Критерії оцінювання |
|-----------------|--|
| 4-3 | Послідовність, логічність написання есе, реферату, підготовка та відповідь, захист, підготовка тез для участі у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, виокремлення з різних джерел основних положень, які структурно об'єднані, проаналізовані та узагальнені висновками. |
| 2-1 | Послідовність, логічність написання есе, реферату, але без презентації. |
| 0 | Не написано реферат, не зроблено презентації по ньому. |

Підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти оцінюється за результатами поточного контролю від (0-50 балів) та диференційованого заліку (0- 50 балів).

Таблиця 4.4.

Відповідність підсумкової рейтингової оцінки в балах оцінці за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

| Сума балів за 100-бальною шкалою | Оцінка ав ЄКТС | Значення оцінки ЄКТС | Оцінка за національною шкалою | |
|----------------------------------|----------------|--|---------------------------------|---------------|
| | | | Екзамен/ Диференційований залік | Залік |
| 90-100 | A | відмінно | відмінно | зараховано |
| 80-89 | B | дуже добре | добре | |
| 70-79 | C | добре | | |
| 60-69 | D | задовільно | задовільно | |
| 50-59 | E | достатньо | | |
| 35-49 | FX | Незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю | незадовільно | не зараховано |
| 0-34 | F | Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту | | |

Результати складання диференційованого заліку оцінюються та вносяться у відомість обліку успішності здобувача вищої освіти, залікову книжку, індивідуальний навчальний план здобувача вищої освіти крім (незадовільно).

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

- диференційований залік;
- тести;
- комп'ютерне тестування на платформі MOODLE ДПУ;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах ;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

6.ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль проводиться у письмовій формі(здобувач вищої освіти повинен конструктивно відповісти на дані питання). Підсумковий контроль проводиться у письмовій формі(вищої освіти повинен конструктивно та чітко відповісти на питання в екзаменаційному білеті).

Перелік питань до поточного контролю за модулем 1:

1. Роль етики державних службовців в формуванні демократичної держави та ефективного державного управління.
2. Особливості етики державної служби та етики державного службовця
3. Професійне призначення державних службовців.
4. Професійний егоїзм державних службовців.
5. Основні принципи етики державного службовця.
6. Якості, якими має володіти державний службовець задля найкращої реалізації свого професійного призначення.
7. Основні етичні стандарти поведінки державного службовця.
8. Співвідношення професіоналізму та моральності
9. Основний зміст явища професійної відповідальності.
10. Основні етичні засади відносин державних службовців і громадян.
11. Основні принципи спілкування державних службовців з громадянами.
12. Фактори, що визначають рівень довіри громадян до влади.
13. Визначення конфлікту інтересів на державній службі.
14. Особливості реального, потенційного та уявного конфліктів інтересів.
15. Основні засоби врегулювання конфлікту інтересів на державній службі.
16. Функції, які має виконувати етичний кодекс державних службовців.
17. Вимоги, які перш за все, мають, на Вашу думку, фіксуватися в етичних кодексах організацій.
18. Механізми контролю, які за виконанням етичного кодексу є, на Ваш погляд, найбільш дієвими і ефективними. Обґрунтуйте свою позицію.
19. Елементи етичної інфраструктури державної служби.
20. Особливості розуміння понять професійна етика й управлінська етика України та будь якої європейської країни (на вибір).
21. Порівняльна характеристика кодексів етичності України та арабських держав.
22. Український діловий етикет та нормативна база до нього.
23. Характеристика дефініцій відповідальність та обов'язок в державній службі та місцевому самоврядуванні.
24. Співвідношення на практиці поняття честь, гідність і мораль. Співставлення відомих теорій.
25. Запровадження в установах України норм справедливості і толерантності.
26. Демократичний та авторитарний стилі управління. Характеристика особливостей.
27. Стилi управління в історії України.
28. Мораль і політика: аналіз європейської моделі управління.
29. Моральні якості особистості державного управлінця та професійний обов'язок.
30. Професіоналізм і мораль в державному управлінні.
31. Співвідношення професіоналізму і моралі у спілкуванні керівника і підлеглого.
32. Специфіки відкритості і прозорості у відносинах управлінців і громадян.
33. Етика «благоговіння перед життям» Альберта Швейцера.
34. «Сродна праця» як основа етики Сковороди.
35. Вчення Григорія Сковороди про «душевний мир».

Перелік питань до поточного контролю за модулем 2:

1. Поняття морального ідеалу.
2. Цінності в житті людини як мірило ідеалу.
3. Добро і зло, обов'язок і совість як етичні поняття.
4. Поняття моральної свободи.
5. Свобода і відповідальність.
6. Чеснота і вада.
7. Франклінівські чесноти як моральні правила підприємця.
8. Щастя як етичне поняття.
9. Насолода як цінність.
10. Користь як цінність.
11. Справедливість як моральний принцип.
12. Прагматизм милосердя.
13. Проблема морального вдосконалення.
14. Раціональність (доцільність) і егоїзм.
15. Проблема смертної кари та етичне виправдання смертної кари.
16. Насильство, його моральна оцінка.
17. Насильство як благо. Поняття легітимного насильства.
18. Моральна шкода від милосердя.
19. Негативні сторони благочинності.
20. Моральне виправдання егоїзму.
21. Моральні проблеми трансплантології.
22. Моральні проблеми алкоголізму та наркоманії.
23. Етикет телефонного спілкування.
24. Подарунки і квіти в діловому етикеті.
25. Етикет латиноамериканських держав.
26. Діловий етикет країн Сходу.
27. Засоби між культурної комунікації.
28. Формальні та неформальні етичні норми.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Мета, завдання та доцільність професійного етичного росту управління.
2. Специфіка моральних норм які регулюють взаємовідносини всередині професійних колективів.
3. Функції, які має виконувати етичний кодекс державних службовців.
4. Вимоги, які перш за все, мають, на Вашу думку, фіксуватися в етичних кодексах організацій.
5. Механізми контролю, які за виконанням етичного кодексу є, на Ваш погляд, найбільш дієвими і ефективними.
6. Елементи етичної інфраструктури державної служби.
7. Порівняння особливостей розуміння понять професійна етика й управлінська етика України та будь якої європейської країни (на вибір).
8. Порівняльна характеристика кодексів етичності України та арабських держав.
9. Український діловий етикет та нормативна база до нього.
10. Характеристика дефініцій відповідальність та обов'язок в державній службі та місцевому самоврядуванні.
11. Співвідношення на практиці поняття честь, гідності і моралі. Співставте відомі теорії.
12. Особливості етики державної служби та етики державного службовця.
13. Професійне призначення державних службовців.
14. Професійний егоїзм державних службовців.
15. Основні принципи етики державного службовця.
16. Якості, якими має володіти державний службовець задля найкращої реалізації свого професійного призначення.

17. Основні етичні стандарти поведінки державного службовця.
18. Співвідношення професіоналізму та моральності.
19. Основний зміст явища професійної відповідальності.
20. Елементи етичної інфраструктури державної служби.
21. Основні етичні засади відносин державних службовців і громадян
22. Основні принципи спілкування державних службовців з громадянами.
23. Фактори, що визначають рівень довіри громадян до влади.
24. Визначення конфлікту інтересів на державній службі.
25. Особливості реального, потенційного та уявного конфліктів інтересів.
26. Основні засоби врегулювання конфлікту інтересів на державній службі.
27. Функції, які має виконувати етичний кодекс державних службовців.
28. Вимоги, які перш за все, мають, на Вашу думку, фіксуватися в етичних кодексах організацій.
29. Механізми контролю, які за виконанням етичного кодексу є, на Ваш погляд, найбільш дієвими і ефективними.
30. Етичної інфраструктури державної служби.
31. Порівняння особливостей розуміння понять професійна етика й управлінська етика України та будь якої європейської країни (на вибір).
32. Розкрити та порівняти особливості розуміння понять професійна етика й управлінська етика України та будь якої європейської країни (на вибір).
33. Порівняльна характеристика кодексів етичності України та арабських держав.
34. Український діловий етикет та нормативна база до нього.
35. Характеристика дефініцій відповідальність та обов'язок в державній службі та місцевому самоврядуванні.
36. Як співвідносяться на практиці поняття честь, гідність і мораль?
37. Яким чином запровадити в установах України норми справедливості і толерантності?
38. Демократичний та авторитарний стилі управління.
39. Характеристика особливостей.
40. Стилів управління в історії України.
41. Мораль і політика: аналіз європейської моделі управління.
42. Моральні якості особистості державного управлінця та професійний обов'язок.
43. Професіоналізм і мораль в державному управлінні.
44. Співвідношення професіоналізму і моралі у спілкуванні керівника і підлеглого.
45. Специфіки відкритості і прозорості у відносинах управлінців і громадян.
46. Мета, завдання та доцільність професійного етичного росту управлінця.
47. Специфіка моральних норм які регулюють взаємовідносини всередині професійних колективів.
48. Яка роль етики державних службовців в формуванні демократичної держави та ефективного державного управління?
49. В чому виявляються особливості етики державної служби та етики державного службовця?
50. Що є професійним призначення державних службовців? Чому?
51. В чому виявляється професійний егоїзм державних службовців?
52. Назвіть основні принципи етики державного службовця.
53. Якими якостями має володіти державний службовець задля найкращої реалізації свого професійного призначення?
54. Якими є основні етичні стандарти поведінки державного службовця України?
55. Яким чином співвідносяться професіоналізм та моральність?
56. Розкрийте основний зміст явища професійної відповідальності?
57. Якими є основні етичні засади відносин державних службовців і громадян?

58. Опишіть основні принципи спілкування державних службовців з громадянами.
59. Назвіть фактори, що визначають рівень довіри громадян до влади.
60. Дайте визначення конфлікту інтересів на державній службі.
61. Поясніть особливості реального, потенційного та уявного конфліктів інтересів.
62. Які основні засоби врегулювання конфлікту інтересів на державній службі Ви знаєте?
63. Які функції має виконувати етичний кодекс державних службовців?
64. Які вимоги, перш за все, мають, на Вашу думку, фіксуватися в етичних кодексах організацій?
65. Які механізми контролю за виконанням етичного кодексу є, на Ваш погляд, найбільш дієвими і ефективними? Обґрунтуйте свою позицію.
66. Назвіть та опишіть елементи етичної інфраструктури державної служби.
67. Розкрити та порівняти особливості розуміння понять професійна етика й управлінська етика України та будь якої європейської країни (на вибір).
68. Порівняльна характеристика кодексів етичності України та арабських держав.
69. Український діловий етикет та нормативна база до нього.
70. Характеристика дефініцій відповідальність та обов'язок в державній службі та місцевому самоврядуванні.
71. Як співвідносяться на практиці поняття честь, гідність і мораль? Співставте відомі теорії.
72. Яким чином запровадити в установах України норми справедливості і толерантність?
73. Демократичний та авторитарний стилі управління. Характеристика особливостей.
74. Стилi управління в історії України.
75. Мораль і політика: аналіз європейської моделі управління.
76. Моральні якості особистості державного управлінця та професійний обов'язок.
77. Професіоналізм і мораль в державному управлінні.
78. Співвідношення професіоналізму і моралі у спілкуванні керівника і підлеглого.
79. Специфіки відкритості і прозорості у відносинах управлінців і громадян.
80. Мета, завдання та доцільність професійного етичного росту управлінця.
81. Специфіка моральних норм які регулюють взаємовідносини всередині професійних колективів.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Дейнека Л. Ділові комунікації та етикет. Наук.-допом. бібліогр. покажч. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека; уклад.. Луцьк, 2023. 202 назви. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22067/1/dilov_komun_etyket.pdf
2. Добросовісність та етика. Навчальний посібник для лекторів, які використовують університетські модулі E4J із питань добросовісності та етики. ООН. Відень, 2021. 72 с. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Teaching_Guide_final_UKR.pdf
3. Закон України «Про державну службу» № 889-VIII від 10.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
4. Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 26.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
5. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 163-XIV від 06.10.1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Плотніченко С. Р. Основи ділового етикету та протоколу: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти. Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2021. – 200 с. URL: http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/15706/1/Plotnichenko_Svitlana.pdf

Допоміжна:

1. Андрющенко Я.Е. Етика ділового спілкування. Методичні рекомендації. Миколаїв. 2021. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10470/1/etika-dilovogo-spilkuvannya-mb-073.pdf>
2. Боковець О.І. Ділове спілкування. Навчальний посібник КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ. 2022. 62 с. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/48219/1/Dilove.pdf>
3. Дученко М. М., Шевчук О. А. Бізнес-етика: конспект лекцій: навч. посіб. для студ. КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ. 2020. 56 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/39693/1/Posibnyk_Biznes-etyka.pdf
4. Мошенський С. З., Нонік В. В., Правовий механізм регулювання професійної етики в системі державного управління. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2019/23.pdf
5. Прокопович Л.С. Конспект лекцій «Діловий етикет». Мукачево. МДУ. 2019. 36 с. URL: http://dspace.s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3426/1/Prokopovich%20L.%20S._%20Business_%20etiquette_%20summary_lectures.pdf
6. Сорокіна Н.Г. Формування морально-етичних основ публічної служби в Україні. дис. ...д.н.з держ. Упр.:25.00.03. Дніпро. 2021. 489 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3FMB_Pravo/Sorokina.Formuvannya-moralno.Monohr.pdf

Інформаційні ресурси Інтернет:

1. Корпоративний електронний каталог Національної академії державного управління при Президентіві України та регіональних інститутів. URL: <http://oridu.odessa.ua/?rozd=14>
2. Офіційний веб-сайт Національного агентства України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/>
3. Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу. URL: <https://www.center.gov.ua/>

Міжнародні видання:

1. Civil service commission. Civil service rules and regulations. URL: <https://www.longbeach.gov/civilservice/civil-service-commission/rules-and-regulations/>
2. Civil service rules. URL: <https://www2.minneapolis.gov/government/departments/hr/civil-service-rules/>
3. Civil service rules. URL: <https://finance.punjab.gov.pk/system/files/PunjabCSRules.pdf>